

Nils Morten Udgaard
DANKESREDE

*von anlässlich der Verleihung des Willy-Brandt-Preises 2003
durch die Norwegisch-Deutsche Willy-Brandt-Stiftung am 18.09.2003 in Lübeck*

Willy Brandts navn betyr noe spesielt for en nordmann - fordi det knytter to vanskelige land sammen, og fordi det forplikter til politisk videretenkning. Første gang møtte jeg Willy Brandt som ung reporter i Oslo sommeren 1965, for 38 år siden; han kom med Kiel-fergen, var regjerende borgermester i Vest-Berlin, skulle til hytta ved Hamar og ble møtt av sin 25-årige datter Ninja, som bodde i Oslo. Han var vennlig, skuet nysgjerrig ut over byen han kjente så godt, og kommenterte et nytt DDR-"nei" til møter om menneskelige lettelser i det delte Berlin. "Men egentlig kan vi si at dialogen ikke er slutt ... jeg tror at det med tiden vil bli arrangert en eller annet form for møteutveksling", sa han til Aftenposten. Willy Brandt var i gang med sin Ostpolitikk, tålmodig og hårdnakket.

Min respekt for Brandt vokste gjennom hele hans lange politiske løpebane, og nådde en topp i de utrolige Berlin-dagene etter Murens fall i 1989. Da feiet han tvilen til side og kom med sin forløsende replikk: "Jetzt wächst zusammen, was zusammen gehört" - "nå vokser det sammen som hører sammen". I en tid da mange i hans omgivelser fortsatt svermet for en doktrinær sosialisme, og var tilbakeholdende overfor DDR-borgerne, slo han ut med armene og ønsket dem velkommen uten forbehold. Willy Brandt var en jordnær leder. Hos ham "vokste en personlig autoritet frem, fordi bak den harde politikk var en menneskelig følsomhet merkbar", mente forbundsresident Richard von Weizsäcker. Willy Brandt selv sa engang at "jeg er stolt over at jeg ... mens jeg oppholdt meg i Skandinavia, kunne kvitte meg med doktrinære eggeskall". Det er samtidig klart at Willy Brandt har betydd minst like mye for Norge som Norge har betydd for ham, fordi han - på avgjørende punkter - var med på å

skape et samarbeidende Europa og et Tyskland som lever i fred og partnerskap med alle sine ni naboland. Det er en politisk innsats av historisk format.

"Forsinket nasjon"

Norge er "en forsinket nasjon" i Europa, slik det også er sagt om Tyskland. Men på tvers av to norske folkeavstemningers "nei" til EU, er vi en stat og en nasjon formet av Europas historie og europeisk tankegods. Det er et paradoks at Norges pris for ikke å være EU-medlem, er at vi opptre mer EU-konformt enn mange av EUs egne medlemsland. Vi handler mer med EU enn flere medlemsland; vi godtar EUs regelverk med mindre forsinkelser enn mange medlemsstater; vi samarbeider om forskning og kultur. Men vi er ikke med på å fatte beslutningene som former et annet Europa foran våre øyne - dag for dag, år etter år. Når EUs regjeringssjefer og statsråder utveksler tanker, på en strøm av møter, da er aldri en nordmann til stede.

På samme tid opplever vi at internasjonalisering og globalisering flytter Norges fokus bort fra det europeiske kontinent, fra nettopp det område der vi gjennom århundrer har hentet de fleste av våre kulturimpulser. Forbindelsene til Tyskland er her et godt eksempel. Fra Napoleonstiden og frem til annen verdenskrig - og noen tid deretter - var Tyskland (ofte via Danmark) vår inngang til kulturens og vitenskapens verden, tysk var vårt viktigste fremmedspråk, og tyske erfaringer var viktige for hele den norske nasjonsbygging, selv for fremstøtene for et nytt og norskere språk. Ivar Aasen hentet ideer fra Brødrene Grimm i Tyskland. Grieg, Ibsen og Munch dro ikke alene til Tyskland, som var nordmenns store studieland ute.

NORWEGISCH-DEUTSCHE WILLY-BRANDT-STIFTUNG
DEN NORSK-TYSKE WILLY BRANDT STIFTELSE

Norwegisch-Deutsche Willy-Brandt-Stiftung
c/o Kgl. Norwegische Botschaft, Rauchstr. 1, 10787 Berlin

I dag har Norge fem ganger så mange studenter i Australia som i Tyskland, fire ganger så mange i Storbritannia, dobbelt så mange i USA. For Frankrike er bildet det samme som for Tyskland. På Universitetet i Oslo er det i høst innskrevet femti prosent flere nye studenter for arabisk enn for tysk. Elevtallene for tysk og fransk synker i videregående skole. Vi ser en massiv tilbakegang i interesse for de fag og den kunnskap som knytter bånd til det europeiske kontinent.

Men er det ikke nettopp de kulturelle røtter som gjør det mulig å forstå hvor vi kommer fra, hvor våre samfunn er plassert, hvor vi går hen - og er det ikke denne bakgrunn som sementerer et samfunn på lengre sikt og hindrer eller bremser oppløsningstendenser? Den lutherske kirke har preget norske mentale dypstrukturer. Og vi opplever det paradoksale: I Norge tenker vi likere med det tysktalende Europa, men kommuniserer bedre med den engelsktalende verden.

Vi vet at Europa-tanken, slik den har funnet sin form i EU, møtes med tvil og usikkerhet i de tre skandinaviske land; svenskene har nettopp minnet oss om det. Kanskje vil det være klokt, ikke minst for tyske ledere, å se klarere hvilken positiv rolle nasjonalstaten også har spilt, som ramme for demokratiets gjennombrudd i en rekke samfunn - og som identitetsskapende ankerfeste. Et EU som

overser eller undervurderer en så sterk historisk tradisjon, kan raskere enn mange tør forestille seg, havne i en politisk blindgate. Willy Brandt var en leder som skjønnte dette, for andres land og for sitt eget - denne gamle venstreradikaler, som ved sin død i 1992 ble båret ut av Riksdagsbygningen i Berlin av åtte tyske soldater, svøpt i nasjonens flagg.

I dag står sentrale saker på en felles politisk dagsorden for norske og tyske politikere, med velferdsstatens reformer og det fremtidige forhold til USA - det store fremtidslaboratoriet - som de viktigste. I dag er en stor politisk nærhet til stede mellom Norge og Tyskland, samtidig som vi ikke kan overse at utallige av kulturhistoriens fineste nervetråder knytter oss til Tyskland.